

**Oponentský posudek na diplomovou práci Jana Lomíčka „Vnější faktory utváření
obrazu Sovětského svazu v meziválečném Československu“
(UK-FF Praha 2008, 123 s. + XVI stran příloh)**

Téma, které si diplomant zvolil, se vyznačuje nemalou mírou originality. Svým způsobem je mnohvrstevné, obtížně uchopitelné, nicméně diplomant k němu přistoupil s přesně definovanou vizí. Z nástrojů, jejichž prostřednictvím příslušné sovětské instituce propagandisticky působily na utváření pozitivního obrazu sovětského systému, soustředil pozornost na rozbor pozoruhodného periodika SSSR na strojce, jehož vydávání bylo zahájeno téměř současně s nástupem centrálně direktivního plánování, a dále pak na režii organizace zájezdů, ať již cíleně vybraných skupin osob či v rámci standardní turistiky.

Literatura o sovětském Rusku/Sovětském svazu je nepřeborná. Diplomant s důkladností sobě vlastní shromáždil světonázorově pestrou paletu postřehů z cest československých občanů, mezi nimiž přirozeně převažují reprezentanti krajní levice, tedy proudu komunistického. Ocenit je třeba jeho urputnou snahu završenou úspěchem znovuobjevit již zmíněné periodikum v různých jazykových mutacích, stejně jako obeznanost soudobé literatury a v neposlední řadě uvážlivý výběr relevantní historické produkce dost reprezentativní, byť bych očekával, že bude přihlédnuto k jiným, např. v širším rámci k práci A. Applebaum: *Gulag: dějiny* (2004); ve speciální problematice např. k biografii J. Galandauera: *Šmeral I.* (1986), již proto, že je v ní kapitolka *Do země sovětů*. Diplomant přihlédl i k pramennému materiálu archivní povahy, který využil ve třech sondách dokreslujících vytčené téma. Diplomantova práce byla zajisté nesmírně obtížná. Pokud vím, ruská historiografie (ani jiná) se fenoménem propagandy speciálně nezabývala. Její institucionální podoba zůstává v literatuře i v předkládané práci zatím jen tušená, její koncepční zacílení může být zachyceno jen v rovině více méně obecné. Tyto limity nutně ovlivnily koncept předkládané práce, který vykazuje jistou nesourodost.

Práce má dvě základní roviny (SSSR na strojce jako pramen; cesty to SSSR), k nimž se poněkud neorganicky člení třetí (předvečer války), ve všech se sledované komponenty obrazu „sovětské reality“ navzájem často prolínají. Za velmi přínosné pokládám ve druhé kapitole zpracování témat časopisu SSSR na strojce, např. symboliku typu „nového člověka“ zosobněného V. Kalmykovem i modernizace na příkladu zrodu Magnitogorsku. Zdá se mi, že sebeprezentace Sovětského svazu prostřednictvím uvedeného časopisu nabízí širší interpretační možnosti, např. v komparaci se sovětskou literaturou (zvl. s tzv. budovatelským

románem), která bylo poměrně hojně překládána. Této kapitole by prospěla tematizace výrazněji uplatněná v kapitolách 3.-6.

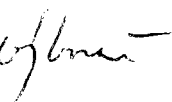
V kapitolách o „cestování“ je věnována značná pozornost jeho institucionální stránce (péče sovětských institucí o návštěvníka) vypovídající přesvědčivě o sovětských realitách a o jejich vnímání návštěvníkem z Československa. Zajisté by bylo přínosné věnovat větší prostor „manipulaci“ s návštěvníkem, co se chtělo, resp. nechtělo prezentovat tak, jak je tomu v kapitole páté a šesté. Diplomát měl v rukou některé turistické průvodce a materiály cestovních kanceláří. Dá se z nich vyčíst snaha programově oslnit návštěvníka nejen dary přírody, ale i sociální, hospodářskou, kulturní proměnou země?

Výstavba práce není podřízena chronologii, což přirozeně není její vadou. Nicméně zdá se mi, že se tak ztrácí možnost analyzovat vývoj volby témat, která v tom kterém období sovětská propaganda akcentovala. Zde je otázka, zda výběr těchto témat (nebo alespoň některých) byl programově cílen na recipienta, např. z Československa. Vezmeme-li celé válečné období, tak některá témata byla časově podmíněna, jiná představovala „stálice“ či se vyvíjela. Tak např. jak se měnila (lze-li dokumentovat) prezentace příslušníků sociálních skupin či osobností (včetně Stalina), resp. fenomén trestu a převýchovy?

Téma práce je nesmírně náročné díky nepřehlednosti a interpretační obtížnosti zdrojů poznání. Komplexní zpracování se vymyká časovým možnostem diplomové práce, a to již proto, že by měl být též vyhodnocen dopad působení propagandy, které skupiny jí byly osloveny a také ve svém jednání ovlivněny. Zprávy o cestách do Sovětského svazu se, předpokládám, nestaly bestsellery, nicméně bylo by možné se vyslovit k otázce, jaký mohly mít dopad?

Diplomant uvážlivě svůj záběr omezil a práci přehledně strukturoval. Jeho text je logický, v interpretacích až zdrženlivě uvážlivý, jazykově propracovaný a přes dílčí popisné pasáže čtivý a sdělný. Přílohy jsou nejen ilustrativní, ale funkční, v textu se na ně na příslušných místech odkazuje, tvoří tedy jeho organickou součást. Předkládaná diplomová práce představuje nesporně přínosný vhled do mechanismů utváření obrazu „sovětské skutečnosti“, a to jak na sovětské, tak československé straně, a proto ji plně doporučuji k obhajobě.

Návrh hodnocení:

Prof. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.

V Praze dne 16. 09. 2008